

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ.

Іванова К. А.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

e-mail: socialsciences@muph.edu.ua

В кінці ХХ століття головними тенденціями розвитку міжнародної системи освіти стали перехід від елітарної освіти до високоякісної освіти для всіх, а так само поглиблення міждержавного співробітництва в галузі розвитку вищої школи. Ці тенденції пов'язані з процесом глобалізації, який передбачає свободу переміщення робочої сили, капіталів, товарів і послуг. Сьогодні ми можемо стверджувати, що глобалізація реалізується через розростання ринку освітніх послуг, заснованого на мобільності клієнта, стандартизації вимог і уніфікації послуг, що надаються. Більш того, саме освіта створює умови розвитку мобільності для всіх базових елементів глобалізації. Це ефективний інструмент розвитку світової і регіональних економік.

Світовий освітній простір можна представити у вигляді універсальної системи, що об'єднує інформаційно-освітні простори всіх країн світу. Регіональні освітні системи розрізняються за традиціями, підходам і задачам. Однак це становить невід'ємну частину концепції глобального ринку, де різноманіття підтримується за рахунок специфіки регіональних осередків, які ніколи не будуть уніфіковані. Ця регіональна особливість вищих навчальних закладів складає основу системи штучно підтримуваного різноманіття. У міжнародному плані вона вибудовує не тільки ієрархію престижності, але й систему відбору професіоналів. Надання самостійності вишам в рамках національних систем освіти виглядає як реалізація ринкової стратегії виробництва різноманітності, яка теж структурує організацію вишів за маркетинговою схемою.

Загальна тенденція розвитку систем освіти, що дозволяє говорити про цілісність різноманітності: демократизація освіти, прагнення до її доступності для населення. І це працює як маркетингова стратегія розширення числа споживачів освітніх послуг. **Всі** кроки в сфері організації освіти вирішують саме цю задачу.

Головний продукт освіти – освітня послуга. У сучасному індивідуалізованому і мобільному світі сфера освіти розглядається як сфера надання послуг, а не «ідеологічна машина з виробництва громадян». У сучасному суспільстві людина сама несе повну відповідальність за вибір «освітнього маршруту» і рівень своєї освіченості, професійну кваліфікацію. Акцент зміщений в сторону практичності знань, які отримує студент, при цьому ця практичність має бути універсальною і легко конвертуватись у всіх країнах. Глобалізація породила ліберальну модель освіти, засновану на єдності вимог, загальним критеріям і формам оцінювання знання.

Ліберальна модель освіти передбачає різноманітність ринкових відносин в сфері освіти, зведення до мінімуму відповідальності держави за якість освіти і абсолютизацію свободи вибору освітнього контенту одержувачем освітніх послуг. **Вищий** навчальний

заклад стає не інструментом виховання людини, як свого часу сприймався університет у XIX-XX століттях, а фірма з надання інформаційно-освітніх послуг. В кінцевому підсумку на початку XXI століття ми бачимо прояв кризи системи вищої освіти, який проявився у вигляді втрати стандарту спеціальностей, аморфності вимог до змістовної частини навчальних програм, спеціалізації підготовки. Однак доступність освіти не означає його примітивізацію, зведення системи професійних знань до операційних навичок.

Вимоги ринку – здешевлення робочої сили вищої кваліфікації. При цьому здешевлення трактується як ad hoc підготовка на вимогу прогнозу ринку праці на найближчі 2-3 років. Такий прагматизм в сфері освіти створює ґрунт для розвитку системи послуг підвищення кваліфікації, але при цьому знецінює базову освіту.

Що можна протиставити цим викликам сучасної кризи? В українських реаліях немає можливості провести навіть короткостроковий прогноз розвитку системи освіти, який базувався б на аналізі потреб ринку праці та розвитку економіки. Ми так само не можемо йти шляхом копіювання американської або європейської системи, оскільки переймати систему, яка переживає структурну кризу недоцільно. Підписання Болонської хартії змусило Україну перейняти ліберальну модель освіти, але в самому примітивному її розумінні. Ми захопилися здешевленням освіти, спрощенням програм курсів, формалізацією навчальних і виробничих практик.

Сприймати систему освіти як підсистему соціальних інститутів – рудимент минулого. Сьогодні проблема розвитку освіти лежить в площині підготовки спеціальностей, які можна продати на ринку. Система освіти виробляє лише «фахові компетентності», а не громадян, лідерів нації, просвітників людства. Замість нормативного регулювання нове суспільство прагне зваблення сервісом, з якісною рекламою замість ідеологічних гасел. А найголовніше, що людина має право бути скептичною чи підозрілою щодо «загального блага», «хорошого» або «справедливого» суспільства.

Індивідуалізоване суспільство скріплене з суспільством ризику, де соціальні ініціативи суспільства визначаються їх доречністю. Саме так відбулось в сфері освіти. Головною тенденцією розвитку міжнародної системи освіти для 1980-1990-х років був перехід від елітарної освіти до якісної освіти для всіх. Своєрідний ринковий крок здешевлення освіти разом з розширенням клієнтської бази. Фундаментальна вища освіта була визначена як «елітарна», громіздка і економічно затратна. Вона за всіма ознаками не відповідає вимогам ринку. Тому увага була сконцентрована на полегшеній версії якісної масової освіти.

Поруч з цим ми бачимо виникнення соціального попиту на формування транскультурних компетентностей. Наявність інтернаціональних програм, стратифікація не тільки навчальних закладів, але й цілих регіонів за принципом права бути реципієнтом і розпорядником коштів гранту вибудували нову систему залежності і економічного тиску. Ці процеси відбулись на розвитку міжнародної і національних систем освіти.